

Gecomprimeerde antwoorden bijeenkomst erfgoed 11 april 2018

Afgestemd met Museumvereniging

Kunst en Cultuur – vraag 1

Beschrijft de conceptvisie Kunst en Cultuur in voldoende mate de relevantie van ons leergebied voor de ontwikkeling van de leerling?

Nee: 78%, Ja: 22% (N=14)

Wat ontbreekt er in de conceptvisie?

Het begrip erfgoed komt af en toe voorbij maar de visie is erg geschreven op de kunstdisciplines. Er wordt wel gesproken over cultuurhistorie, maar een visie op erfgoed (materieel en immaterieel) ontbreekt. Dit is een dynamisch aspect van cultuur, erfgoed is niet neutraal, maar ook een bron. De vraag is wat in ontwikkelgroep wordt verstaan onder kunst en CULTUUR. Kunst- en cultuuruitingen vormen samen erfgoedrepertoires. Voor erfgoed is een deel van het proces, het artistiek creatieve vermogen is minder relevant. Het gaat vooral over kunst, niet over cultuur. Figuur 1 is heel duidelijk en past heel goed bij erfgoed. Vanaf figuur 2 is erfgoed meer middel dan doel. De kennisbasis wordt gemist, het gaat niet alleen om vaardigheden, het werken met gereedschappen en aanleren van technieken. De samenhang met andere domeinen wordt ook gemist en er wordt niet gesproken over de didactiek van ontdekkend, onderzoekend, ontwerpend en ondernemend leren.

Kunst en Cultuur – vraag 2

Wordt er in de conceptvisie Kunst en Cultuur naar uw mening voldoende aandacht besteed aan de trends en ontwikkelingen in het leergebied?

Nee: 57%; Ja: 43% (N=14)

Wat mist u?

Erfgoed is geen kunstvak en moet daarom expliciet genoemd worden. Vervang kunst (zoveel mogelijk) door cultuur: dan is erfgoed (en media) een vanzelfsprekend onderdeel. Voeg bij de tekst van Van Heusden (p2) ook iets toe over positie erfgoed. Goed dat erfgoedleerlijn wordt genoemd, maar dat mag veel meer gewicht krijgen. Nieuwe ontwikkelingen op gebied van Erfgoedwijsheid ontbreken, net als de verdeling in kennis, vaardigheden en attitude ten opzichte van erfgoed. Ook graag meer aandacht voor een kritische reflectie op de canon en de notie van 'kunstdisciplines'. Erfgoed is méér dan cultuurhistorie / geschiedenis of context voor kunst.

De actuele trends in cultuuronderwijs komen goed naar voren, de aandacht voor beeldcultuur is sterk en belangrijk en cross-overs worden herkend, maar er zijn meer ontwikkelingen van belang: globalisering, duurzaamheid, aandacht voor het ambachtelijke. Kijk breder dan het perspectief van de professionele kunstenaar, de ontwikkelingen zijn vanuit die blik geschreven.

Wat ook ontbreekt is het onderzoeken van de eigen cultuur en achtergrond, het gaat nu vooral om nieuwe vaardigheden en zelf creëren. Erfgoedvoorwerpen (inclusief kunstobjecten) kunnen ingezet worden voor meerstemmige dialoog over waarden, smaak, authenticiteit en daarmee van groot belang voor identiteitsontwikkeling en -reflectie. Erfgoededucatie als omgevingsonderwijs, aandacht voor de omgeving versus globalisering.

Kunst en Cultuur – vraag 3

In hoeverre onderschrijft u de eerste ideeën over samenhang (binnen en tussen leergebieden) en doorlopende leerlijnen in de conceptvisie Kunst en Cultuur?

Niet mee eens: 50%; Neutraal: 29%; Mee eens: 21% (N=14)

Welke toelichting wilt u hierop geven?

Ga uit van het standpunt van OCW dat cultuur een overkoepeld begrip is, waarin kunst, erfgoed (en media) gelijkwaardig zijn. Erfgoed vergt een andere aanpak, dan de kunstdisciplines, het werkt niet altijd volgens de aanpak van de culturele context en creativiteit is ook anders. Wat in deze fase gemist wordt, is een visie samenhang: hoe verhouden kunst en cultuur zich tot die andere

domeinen? Juist voor erfgoed biedt dit mogelijkheden, het heeft meer en andere raakvlakken met andere leergebieden dan kunst en kan vaker vakoverstijgend behandeld worden. Artistiek creatief vermogen als verbindende schakel lijkt wat te beperkt, en vraagt mogelijk meer om onderzoek erbij trekken. De basis van erfgoededucatie ligt niet in dit vermogen. Kunstdisciplines en erfgoededucatie kunnen elkaar enorm versterken en juist die samenhang is enorm belangrijk. Erfgoed kan hierin een verbindende rol spelen, het hangt samen met o.a. historie, natuur, taal.

Kunst en Cultuur – vraag 4

De brede vaardigheden komen bij meerdere vak- en leergebieden terug en worden daar geïntegreerd. Hoe ziet u de samenhang tussen de kennis en vaardigheden voor dit leergebied en de brede vaardigheden?

Het vakgebied Kunst en Cultuur is heel belangrijk voor de algemene vaardigheden. Erfgoed kan de verbinding zijn tussen Kunst en Cultuur, Burgerschap en Mens en Maatschappij. Erfgoed kan een middel zijn voor sociale en culturele vaardigheden en kritisch denken. De genoemde vaardigheden komen goed terug in Kunst en Cultuur en zijn ook goed in te zetten voor erfgoed. Erfgoededucatie is integratie van vak- en leergebieden. Bij 'communicatie' kan toegevoegd worden dat tijdens het werken met cultuuruitingen ook geleerd wordt over andermans communicatie. Ook de vaardigheden voor onderzoeken, ontwerpen en reflecteren kunnen er explicieter in.

Kunst en Cultuur – overige punten

We adviseren om de titel van het leergebied te wijzigen. In het visiestuk 'Kunst en Cultuur' wordt Barend van Heusden (en zijn definitie van Cultuur) aangehaald. Daarbij wordt duidelijk – en terecht – aangegeven dat kunst onderdeel is van onze cultuur. Waarom dan toch in de titel kunst apart nog genoemd? Als je het leergebied 'Cultuur' noemt, dan is het makkelijker om uit te leggen dat niet alleen kunst, maar ook media en erfgoed hier deel van uitmaakt.

Burgerschap – vraag 1

In hoeverre maakt de visie Burgerschap voldoende duidelijk wat de relevantie is van burgerschap in het onderwijs?

In deze visie wordt dat voor de meeste deelnemers voldoende duidelijk gemaakt, de meeste aspecten worden wel genoemd. Goed dat de omgeving een rol speelt: de samenleving in het groot en in het klein. Met respect omgaan met omgeving en historie wordt gemist in de visie. De rol van erfgoed zou hierin expliciet en beter in benoemd kunnen worden. Een kritisch geluid is dat de visie te weinig beroep doet op betekenisgeving of zelf maken, zelf doen. Burgerschap is niet alleen iets dat kinderen moeten leren, maar ook iets waar kinderen hun mening over moeten vormen en zich realiseren dat zij het zelf zijn en de samenleving maken.

Burgerschap – vraag 2

Zijn de (mogelijke) ontwikkelingen in de samenleving in de visie Burgerschap te veel of juist te weinig uitgewerkt?

Voldoende: 91%; Te weinig: 9% (N=11)

Wat ontbreekt er mogelijk?

Voor burgerschap is het interessant om te kijken naar erfgoededucatie; dat past goed bij de visie. Erfgoed kan overal in terug gelezen worden, maar ontbreekt als term geheel in de visie. Wat er beschreven staat in de visie richt zich vooral op de toekomst, maar er is ook behoefte aan een blik op het verleden om te begrijpen waar we vandaan komen. Erfgoed en erfgoedwijsheid bieden goede kansen hiervoor. Kritisch denken, het leren kennen van de (eigen) omgeving, monumenten, musea, archieven etc. bieden veel leerinhoud op het gebied van democratie en de (geschiedenis van) de samenleving. Erfgoed helpt ook bij andere vraagstukken: inleven in de mening/het standpunt van de

ander, waardoor meer wederzijds begrip ontstaat. Erfgoededucatie zorgt voor een verbinding met Kunst en Cultuur en met Mens en Maatschappij. Die samenhang valt nu niet te lezen in de visie. Ook wordt de vraag gesteld of burgerschap een eigen leerdomein moet zijn of juist verweven moet worden in andere domeinen. En de vraag hoe hier vanuit verschillende denominaties naar gekeken wordt. Pluriformiteit en multi-perspectiviteit ontbreken in het stuk, het feit dat je als persoon niet één burger bent maar altijd van veel verschillende groepen en communities tegelijkertijd uitmaakt: er bestaat niet één identiteit, zelfs niet voor één persoon.

Burgerschap – vraag 3

In hoeverre leidt de uitwerking van burgerschap in de visie in uw ogen tot voldoende betekenisvol onderwijs voor de leerlingen?

Het wordt gezien als een uitdaging om burgerschap op een logische, heldere manier te verbinden met onder andere Kunst en Cultuur en Mens en Maatschappij. Wat zijn de grenzen en hoe verhoudt dit zich tot andere leergebieden. Koppel de relevante onderdelen aan de relevante leergebieden – in principe dragen alle leergebieden bij aan burgerschapsvorming. Erfgoededucatie en erfgoedwijsheid kunnen ondersteunen bij het maken van een verbinding. Samen met geschiedenisonderwijs kan dit tot een verdiepingsslag leiden, door het verleden en wat er van het verleden bewaard is te verbinden met de toekomst. Men vindt het goed dat nadrukkelijk aangegeven wordt dat er via buitenschoolse activiteiten kan worden geleerd, dat geldt ook voor erfgoed. Er zijn ook geluiden dat de definitie van burgerschap en burgerschapsonderwijs in deze visie verontrustend smal is en dat er geen reden is hier een apart leergebied van te maken.

Mens & Maatschappij – vraag 1

Wordt met deze conceptvisie Mens en Maatschappij een voldoende eerste aanzet gegeven om tegemoet te komen aan de doelen en uitgangspunten van Curriculum.nu?

Het betreft met name: toekomstgericht onderwijs; de leerling centraal; balans in de drie hoofddoelen van onderwijs; bevordering van de samenhang en het verbeteren van een doorlopende leerlijn.

Nee: 33% Ja: 66% (N= 12)

Wat zou u eventueel toe willen voegen?

Erfgoed en erfgoedwijsheid kunnen een belangrijke rol spelen bij het aanbieden van Mens en Maatschappij om het te positioneren als één vakgebied, zeker in het basisonderwijs. Het kan als middel ingezet worden om bepaalde vaardigheden van het leergebied te leren en als doel voor bepaalde onderwijsinhouden. Onderzoekende en ontwerpende vaardigheden als onderdeel van kritisch en probleemoplossend denken kunnen nog toegevoegd worden. De opbouw bij de Conceptvisie Kunst & Cultuur biedt enorm veel raakvlakken voor de opgave van Mens en Maatschappij. Er zijn hier minstens zo veel raakvlakken als met burgerschap. De vraag is welke metacognitieve vaardigheden binnen Mens en Maatschappij sterk ontwikkeld kunnen worden. In de visie wordt de relatie met de directe omgeving van de leerlingen en het (leren) begrijpen van die omgeving gemist. Leerlingen kunnen eerst hun eigen omgeving beter leren begrijpen voordat er naar mondiaal perspectief gekeken wordt. Erfgoededucatie biedt hiervoor een overkoepelende kapstok, die concrete koppeling zou gemaakt kunnen worden. Erfgoed vertelt ons hoe in bepaalde tijdsperiodes mensen woonden, werkten en leefden. De Canon van Nederland en aandacht voor 'schurende' onderwerpen is ook relevant, bijvoorbeeld bij geschiedenis.

Mens & Maatschappij – vraag 2

Kunnen zowel scholen die opteren voor een leergebied Mens en Maatschappij als scholen die opteren voor afzonderlijke Mens en Maatschappij -vakken voldoende uit de voeten met de richting die aangegeven wordt?

Ja, beide soorten scholen kunnen dat: 75%

Nee, alleen scholen met een leergebied kunnen dat: 25%

(N= 12)

Wat moet er gebeuren willen zij er beiden alsnog of beter mee uit de voeten kunnen?

Als er een gezamenlijke kennisbasis en samenhang in dit leergebied ontworpen kan worden, zoals in het visiestuk wordt beoogd, dan zou dat een enorme verbetering zijn voor in ieder geval het basisonderwijs. In het PO kan Mens en Maatschappij een samenhangend vak worden, waarbij omgevingsonderwijs en erfgoed een belangrijke rol spelen, maar dat in het VO wellicht beter (ook) in een doorgaande leerlijn per vak aangeboden kunnen worden. De visie zou meer op de afzonderlijke perspectieven (historisch, economisch, geografisch, filosofisch en maatschappelijk) uitgewerkt kunnen worden, omdat het nu teveel als één geheel gebeurt. Als dat gebeurt kunnen ook scholen die met afzonderlijke vakken werken er beter mee uit de voeten. Aandacht voor verschillende achtergronden van leerlingen is belangrijk: vanuit verschillende perspectieven kijken is mooi en wanneer je je eigen perspectief kent, kun je het beter plaatsen en duiden. De buitenwereld ontdekken met erfgoededucatie kan heel goed. Alles bestaat in een context. Met de uitgangspunten multiperspectiviteit, pluriformiteit, historische besef en historisch redeneren, betekenisgeving, waarderen, kritisch denken, identiteitsontwikkeling, persoonlijke verhalen, het eigene en het andere en actualiteit worden alle elementen van goede erfgoededucatie geraakt. Erfgoededucatie hoort daarom echt in dit leergebied thuis.